Sosiaali- ja terveysministeriö

STM:n vastaukset sosiaali- ja terveysvaliokunnan 15.11.24 toimittamiin kysymyksiin

Liisa Jokinen
Johtava asiantuntija
21.11.2024

Kenellä alle 23-vuotiaista on oikeus terapiatakuun piirissä oleviin palveluihin ja miten oikeus palveluihin määräytyy?

- Oikeus terapiatakuun piirissä oleviin palveluihin muuta väestöä nopeammassa enimmäisajassa määräytyy ehdotetun ikärajan ja todetun tarpeen perusteella.
- **Perusterveydenhuolto:**
  - Oikeus muodostuu, kun terveydenhuollon laillistettu ammattihenkilö on todennut tarpeen tällaiselle hoidolle.
  - Hoito on aloitettava 28 vuorokauden kuluessa siitä, kun tarve tällaiselle hoidolle on todettu.
- **Sosiaalihuolto:**
  - Oikeus muodostuu, kun sosiaalihuollon ammattihenkilö toteaa palvelutarpeen.
  - Mielenterveystyön palvelua koskeva päätös on toimeenpantava kuukauden kuluessa tuen tarpeen toteamisesta.

Hoidon ja tuen järjestämisen enimmäisaikoihin liittyviä tekijöitä

- Terapiatakuun piiriin kuuluvan psykososiaalisen hoidon tarve voidaan todeta asiakkaan ottaessa yhteyttä perusterveydenhuoltoon (51 §), ensimmäisen hoitotapahtuman yhteydessä (51 a §) tai missä tahansa vaiheessa hoidon aikana. Sama periaate myös sosiaalihuollossa.
- Terveyden- ja sosiaalihuollon lainsäädännöt eroavat toisistaan mm. hoitoon ja palveluihin pääsyn sääntelyn osalta, mutta molempien hallinnonalojen rooli toteutuksessa helpottaa joustavaa tuen/hoidon piiriin hakeutumista.
- Huolelliselle ja kokonaisvaltaiselle hoidon- ja tuen tarpeen arviolle on aina varattava riittävästi aikaa, jotta lapsi, nuori ja perhe saavat tarvitsemansa avun.
- Takuun piiriin kuuluvia psykososiaalisia hoitoja voidaan käyttää monenlaisiin tilanteisiin (mt-häiriöiden ehkäisy ja hoito) ja siksi myös erikoissairaanhoidossa.
    - Erikoissairaanhoidossa hoito toteutetaan hoitosuunnitelman mukaisesti (vs. takuun 28 vrk).

Miten terapiatakuun piirissä oleva hoitoon pääsy eroaa alle 23-vuotiailla muista mielenterveyspalveluista?

Sosiaali- ja terveysministeriö

Alle 23-vuotiaan yleisen hoitotakuun piirissä oleva mielenterveyden hoito

Henkilö: 19-vuotias nainen, korkeakouluopiskelija

Yhteydenotto YTHS:n opiskeluterveydenhuollon toimipisteeseen.

Laki korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta 10 §: Saatava saman päivän aikana yhteys perusterveydenhuoltoon

Puhelimessa nuori kertoo opintojen vaatimusten aiheuttamasta stressistä ja ahdistuneisuudesta.

Opiskeluterveydenhuoltolaki 10 §: Saatava yksilöllinen arvio hoidon tarpeesta ja kiireellisyydestä & minkä terveydenhuollon ammattihenkilön apua tarvitsee

Puhelimessa tehdyn arvion perusteella sairaanhoitaja arvioi, että nuoren tilanne edellyttää lääkärin tutkimusta ja lääkärille varataan tapaaminen viikon päähän.

Opiskeluterveydenhuoltolaki 10 a §: Kiireettömän sairaanhoidon ensimmäinen hoitotapahtuma on järjestettävä arviointia seuraavien 14 vrk aikana.

VAIHTOEHTO A: Lääkäri tutkii potilaan ja laatii hoitosuunnitelmana lähetteen nettiterapiaan, ei tarvetta muulle hoidolle.

VAIHTOEHTO B: Lääkäri tutkii potilaan ja ohjaa hänet psykiatrisen sairaanhoitajan vastaanotolle.

Opiskeluterveydenhuoltolaki 10 a §: Hoito järjestettävä hoitosuunnitelman mukaisesti.

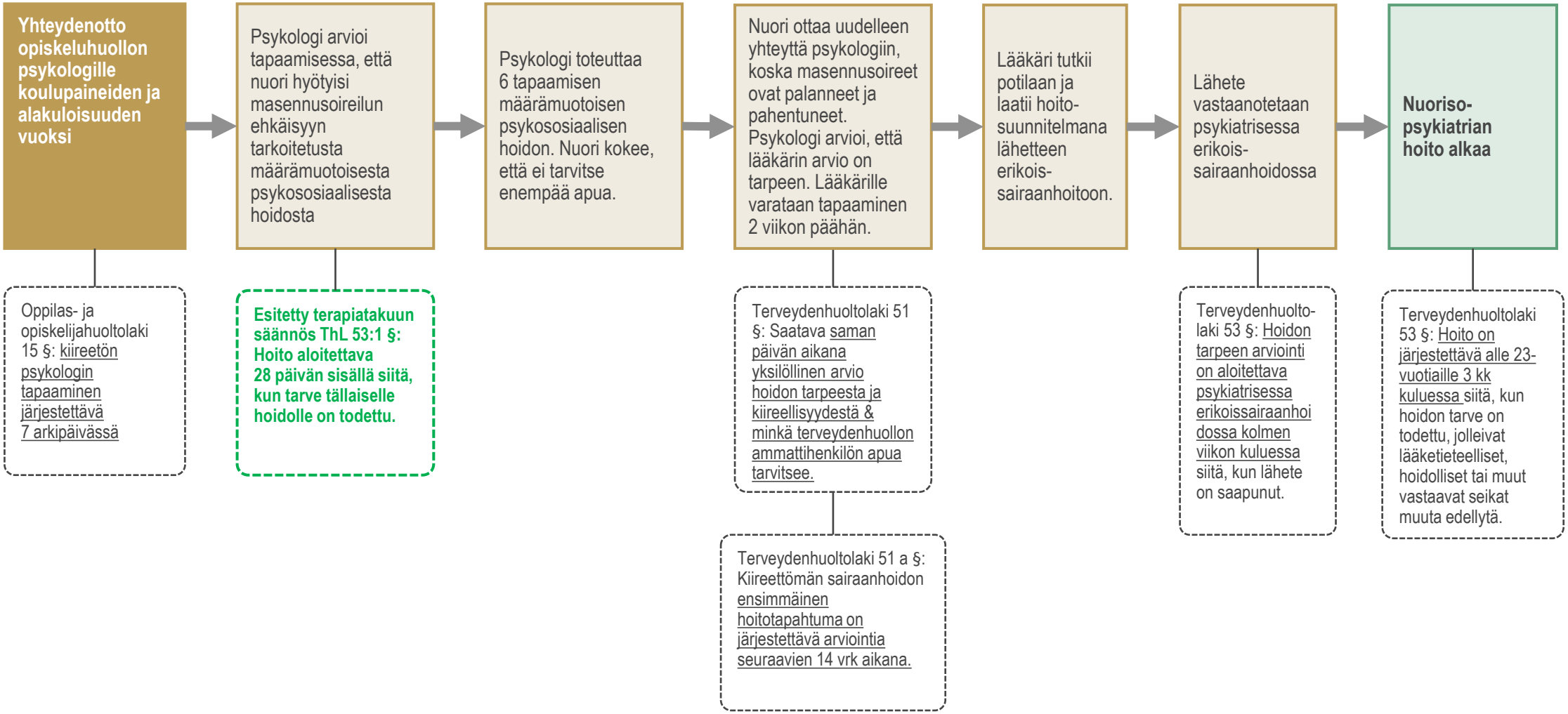
VAIHTOEHTO A: Nettiterapiaa ohjaava ammattilainen soittaa nuorelle ja hän aloittaa nettiterapian omatoimiset harjoitteet kolmantena päivänä lähetteen saapumisesta.

VAIHTOEHTO B: Nuorelle varataan aika psykiatriselle sairaanhoitajalle 4 viikon päähän. Sairaanhoitaja toteuttaa vapaamuotoisen psykososiaalisen tuen jakson.

Hoitojakson päätteeksi lääkäri ja nuori toteavat, että hoidon tarvetta ei enää ole.

Alle 23-vuotiaan terapiatakuun piirissä oleva hoito ja ohjautuminen tarvittaessa erikoissairaanhoitoon

Henkilö: 14-vuotias tyttö, yläkoulussa

Miten terapiatakuun piiriin ohjaudutaan terveydenhuollon ja sosiaalihuollon välillä?

Sosiaali- ja terveysministeriö

Ohjautuminen terveydenhuollosta sosiaalihuoltoon terapiatakuun piiriin kuuluvaan interventioon

Henkilö: 4-vuotias lapsi ja vanhemmat

Neuvolan terveys-tarkastuksessa todetaan lapsen vahva uhmakkuus ja käytösongelmia sekä vanhempien uupumus.

Terveydenhuoltolaki 15 §: Neuvolapalvelut

Terveydenhoitaja arvioi, että vanhemmat voisivat hyötyä määrämuotoisesta vanhempainohjauksesta ja kertoo vanhemmille neuvolan kautta järjestettävästä määrämuotoisesta etäyhteydellä toteutettavasta vanhempainohjauksesta. Terveydenhoitaja arvioi, että lääkärin arvio ei ole tarpeen.

Vanhemmat kokevat, että eivät halua etäohjausta, vaan tapaisivat mieluummin muita samassa tilanteessa olevia vanhempia. Terveydenhoitaja kertoo vanhemmille sosiaalihuollon palveluna toteutettavasta ryhmästä.

Sosiaalihuoltolaki 35 §: Terveydenhuollon ammattihenkilön on ohjattava henkilö hakemaan sosiaalipalveluja tai otettava yhteyttä hyvinvointialueen sosiaalihuollosta vastaavaan viranomaiseen, jotta tuen tarve arvioitaisiin.

Saatuaan yhteydenoton neuvolasta, lapsiperheiden palveluiden sosiaali-työntekijä soittaa vanhemmille ja tekee puhelimessa palvelutarpeen arvion

Sosiaalihuoltolaki 36 §: Palvelutarpeen arviointi on aloitettava viipymättä ja saatettava loppuun ilman aiheetonta viivytystä. Erityistä tukea tarvitsevan lapsen palvelutarpeen arviointi on aloitettava viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä asian vireille tulosta ja arvioinnin on valmistuttava viimeistään kolmen kuukauden kuluessa vireille tulosta.

Sosiaalityöntekijä toteaa palvelutarpeen arvioinnin perusteella, että vanhemmat hyötyisivät lapsen käytösoireiluun liittyvästä määrämuotoisesta ryhmätoiminnasta ja tekee palvelupäätöksen.

Esitetty terapiatakuun sääntely SHL 25 a §: Lapsille ja alle 23-vuotiaille nuorille on mielenterveystyön palveluna järjestettävä psykososiaalista tukea, jossa käytetään psykologiseen vuorovaikutukseen perustuvia määrämuotoisia ja aikarajoitteisia psykososiaalisia työmenetelmiä.

Esitetty terapiatakuun sääntely SHL 45 §: lasten ja alle 23-vuotiaiden nuorten mielenterveystyön palvelua koskeva päätös on toimeenpantava kuukauden kuluessa tuen tarpeen toteamisesta. Aika voi olla tätä pidempi, jos asian selvittäminen erityisestä syystä vaatii pidempää käsittelyaikaa tai toimeenpanon viivästymiselle on muu asiakkaan tarpeeseen liittyvä erityinen peruste.

Seuraava ryhmä on käynnistymässä 2 kuukauden kuluttua. Vanhemmat toteavat, että he haluavat odottaa ryhmän aloitusta, eivätkö halua muuta tukea ennen tätä.

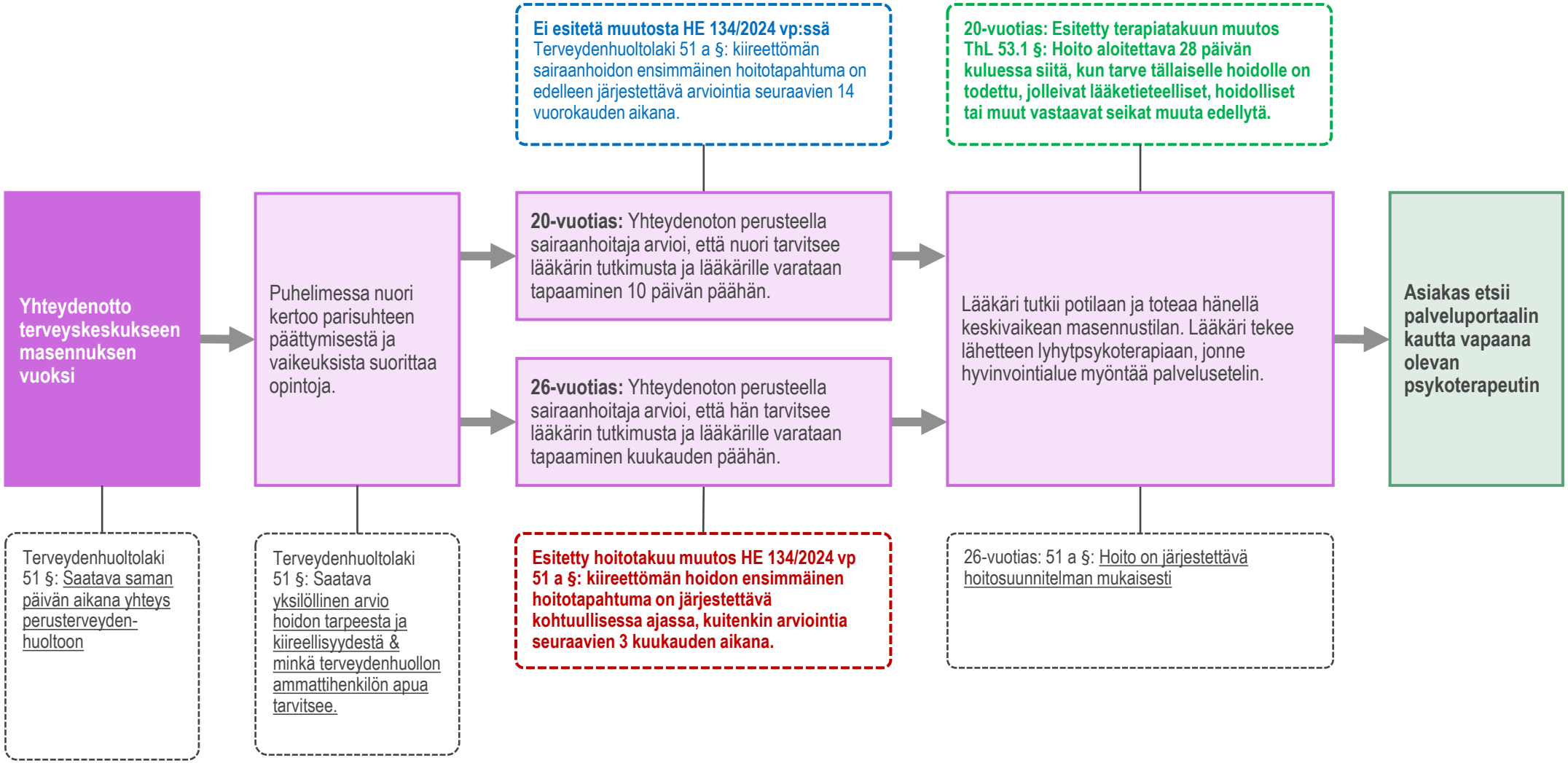

Miten terapiatakuun hoitopolku alle 23-vuotiailla eroaa 23 vuotta täyttäneistä, jos molemmilla on tarve terapiatakuun piirissä olevaan palveluun?

Sosiaali- ja terveysministeriö

Hoito, joka alle 23-vuotiailla on terapiatakuun piirissä

Henkilöt: 20-vuotias ja 26-vuotias opiskelija

Miten määritetään, mitkä palvelumuodot kuuluvat terapiatakuun piiriin ja varmistetaan HVA:n järjestämisvastuu?

- Esitetyn lainsäädännön piiriin kuuluvilla psykososiaalisilla menetelmillä tarkoitettaisiin perusterveydenhuollon lyhytpsykoterapioita ja muita psykologiseen vuorovaikutukseen perustuvia määrämuotoisia ja aikarajoitteisia psykososiaalisia interventioita.
- Takuun piiriin kuuluvien psykososiaalisten menetelmien kokonaisuudesta sovittaisiin hyvinvointialueiden yhteistyösopimuksessa (järjestämislaki 36 §)
  - Menetelmien käyttöönotosta sopimisen velvoitetta (36:3 § 8 kohta) tarkennetaan terapiatakuun HE:llä (VnA yhteistyösopimuksen sisällöstä ja valmistelusta 2 a §)
- HVA:n on järjestämislain 4 §:n mukaisesti suunniteltava ja toteutettava sosiaali- ja terveydenhuolto sisällöltään, laajuudeltaan ja laadultaan sellaisena kuin asiakkaiden tarve edellyttää.
  - Kaksikielisten hyvinvointialueiden on tehtävä yhteistyösopimus ruotsinkielisten kielellisten oikeuksien toteutumisen turvaamiseksi.

Onko kansallinen koordinaatio tarpeen ja miten YTA-tason koordinaatio toteutuu?

- Hyvinvointialueiden tulee tehdä yhteistyötä oman yhteistyöalueensa yliopistosairaalan kanssa. Nämä kustannukset huomioitu terapiatakuun HE:ssä taloudellisissa vaikutuksissa.
  - Erikoissairaanhoidon keskittämisasetuksessa (582/2017) säädetään jo nyt, että yliopistollista sairaalaa ylläpitävien hyvinvointialueiden ja HUS-yhtymän on huolehdittava psykoterapeuttisten ja psykososiaalisten menetelmien arvioinnista ja niiden osaamisen ylläpidon suunnittelusta ja yhteen sovittamisesta alueellisesti.
- Hallitusohjelman mukaan erikoissairaanhoidon työnjakoa koskevat säädökset uudistetaan (ml. terveydenhuoltolaki, keskittämisasetus, järjestämislaki & YTA-sopimusasetus)
  - Tarve yliopistosairaaloita ylläpitävien ja muiden hyvinvointialueiden keskinäisen työnjaon tarkempaan määrittelyyn arvioidaan keväällä 2025 käynnistyvän työn yhteydessä.

Miksi digipalveluita ei voida sisällyttää terapiatakuun piiriin?

- Omahoito-tyyppisille hoidoille (ml. nettiterapia) ei ole tarkoituksenmukaista asettaa aikarajoja, koska ne on suunniteltu nopeaksi väyläksi hoitoon (aloitus n. vko:n sisällä hoidon tarpeen toteamisesta).
  - Nettiterapia perustuu omatoimisten harjoituksien tekemiseen, jota psykoterapeutti tai muu nettiterapian antamiseen koulutettu terveydenhuollon ammattilainen tukee etäohjauksella/viesteillä.
- Esityksessä ei oteta kantaa takuun piiriin kuuluvien menetelmien antotapaan (kasvotusten vai etäyhteyksin).
- Lapset ja nuoret toivovat ensisijaisesti kasvotusten toteutettavia lähitapaamisia ammattilaisen kanssa.
  - Jos lähitapaaminen ei ole mahdollinen, pidettiin myös etäyhteydellä toteutettuja tapaamisia mieluisina.

Kiitos!

Sosiaali- ja terveysministeriö